

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

**A FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK REGIONÁLIS BEÁGYAZOTTSÁGA AZ
ÉSZAK-MAGYARORSZÁGI RÉGIÓBAN**

Lőrincz Mónika

Témavezető: **Dr. habil. Köpeczi-Bócz Tamás, PhD**

DEBRECENI EGYETEM
Kerpely Kálmán Doktori Iskola

Debrecen, 2016

1. A DOKTORI ÉRTEKEZÉS TÉMAVÁLASZTÁSÁNAK INDOKLÁSA

Minden egyetemet egy sajátos jegyekkel rendelkező történelmi korszakban alapítottak, sajátos államberendezkedés, sajátos tulajdonosi szerkezet és az adott korra jellemző sajátos gazdasági környezet közepette (1. táblázat). A történelmi előzmények számottevő módon befolyásolják az intézmények helyzetét és szerepét, valamint fejlődési pályájukat. Rendelkeznek ugyan közös jellemzőkkel, de ezek térbeli vetületei már rendkívül heterogének. Magyarország 19. és 20. századi történelme folyamán, a gazdasági integrációs korszakokban az államberendezkedés módosulásával, a gazdasági és társadalmi környezet transzformációjával a felsőoktatás gazdasági és társadalmi funkciói is jelentős változásokon mentek keresztül, melyek a 20. század második felében és a 21. század elején kezdtek kiteljesedni.

1. táblázat: A gazdaság és a felsőoktatás sajátos jegyei az integrációs periódusokban

Főbb jellemzők	Dualizmus	Államszocializmus	Európai integráció
GAZDASÁGI STRUKTÚRA			
Gazdaság	Prekapitalista, kapitalista	Autark	Kapitalista
Piacgazdaság intézményrendszerei	Kiépültek	Felszámolásra kerültek	Kiépültek
Tulajdoni forma	Magántulajdon	Állami tulajdon	Magántulajdon
Domináns gazdasági ágazat	Ipar	Ipar	Szolgáltatás
A domináns gazdasági szektor szükséglete	Tőke	Felhalmozás	Tudás, innováció
Ágazati fejlesztés irányvonalai	Harmonikus az ágazatok fejlődése és a termelési vertikumok közötti kapcsolat	Mezőgazdaság terhére történő erőltetett iparosítás	A szolgáltató szektor dominanciája mellett jelentős az ipari szektor aránya
Nemzetgazdasági ágazatok szerkezete	Heterogén	Homogén	Heterogén
A fejlődés hajtóerői	Ipari forradalom	Iparpolitika	Globális hatások, verseny
Térformáló erők	Gazdaság fejlődése	Iparpolitika	Globális hatások
FELSŐOKTATÁS			
A felsőoktatás önálló szabályozása	Nem volt	Nem volt	Van
A felsőoktatás fejlesztésének hajtóerői	Gazdasági fejlődés és növekedés	Iparpolitika	Külső- és belső tényezők, globális hatások, társadalmi és gazdasági igények
A felsőoktatás térszerkezete	Kétpólusú	Egypólusú	Egypólusú
A felsőoktatás funkciói	Oktatás	Oktatás	Oktatás, kutatás-fejlesztés, innováció, a társadalmi és gazdasági fejlődés tudatos elősegítése
Intézménytípusok	Egyetemek, specializált szakintézmények	Egyetemek, szakegyetemek, szakfőiskolák, technikumok	Egyetemek, főiskolák

Forrás: saját szerkesztés.

A felsőoktatást érintő folyamatos változások és kihívások hatására, – a rendszerváltozást követő évtizedekben – az intézmények tudatosan összehangolt ágazati politikák hiányában kezdtek beintegrálódni a társadalmi és gazdasági folyamatokba. Napjainkban már az egyetemekkel szembeni kíváncsisághoz hasonlóan körvonalazódik, hogy – a Nemzeti Intelligens Szakosodási Stratégia által kijelölt specializációkkal és irányokkal összhangban – vegyenek részt a technológia-intenzív vállalatok innovációs kompetenciájának felépítésében.

A kutatási téma kiemelt aktualitással bír, ugyanis az Európai Unió kohéziós és strukturális politikájában kitüntetett szerepet kapott az innováció-orientált gazdaságfejlesztés, amelyben a felsőoktatás – mint a jövőbeni növekedés alapját képező egyik szektor – megkülönböztetett figyelmet kap, hiszen az egyetemek már nem csupán követői a társadalmi- és gazdasági változásoknak, hanem hatással is lehetnek a gazdasági szerkezet strukturális arányainak elmozdítására és a gazdaság fejlődésére.

Az európai és a magyar területfejlesztési politika – a területi diszparitások mérséklése érdekében – a regionális versenyképesség alappillérei közül kiemelt jelentőséget tulajdonít *a régiók gazdasági szerkezetének* és az ágazati struktúra átalakítására való képességnek. Figyelembe véve az egyetemek egyre inkább diverzifikálódó funkcióit felmerül a kérdés, hogy a felsőoktatás és a nemzetgazdasági ágak szerkezete közötti relációban mely tényezők szignifikánsak. A lehetséges összefüggések feltárását, a területi egyenlőtlenségek és a hátrányos jellemzők kialakulásának okait részben a gazdasági integrációs korszakok sajátosságain, részben pedig a halmozottan hátrányos jegyeket viselő Észak-magyarországi régió gazdasági szerkezetének és felsőoktatási intézményeinek helyzetén keresztül mutatjuk be.

2. A DOKTORI ÉRTEKEZÉS CÉLKITŰZÉSEI

A disszertáció egyik célja annak bemutatása, hogy a gazdasági és regionális versenyképességi tényezők két jelentőségteljes pillére, az ágazati szerkezet és a felsőoktatás fejlesztési direktívái Magyarország 19. és 20. századi gazdasági integrációs korszakaiban miként és milyen tényezők hatására formálódtak. A prekapitalista, az autarkia, illetőleg a piacgazdaság viszonyai között hogyan jellemezhető a korreláció jellege a nemzetgazdasági ágak és a felsőoktatás funkciói között, továbbá egy-egy érában miként differenciálódtak ezeknek a tényezőknek a tér és idő-specifikus jellemzői. Célunk volt annak áttekintése és vizsgálata is, hogy az integrációs periódusok attribútumai milyen szerepet játszottak a területi diszparitások kialakulásában és elmélyülésében, hiszen nem hagyhatjuk figyelmen kívül azokat a folyamatokat, melyek a jelenkori stádium kialakulásában szerepet játszottak.

A disszertáció másik célja, hogy az európai és a hazai regionális politika aspektusából megvizsgálja az ágazati feltételrendszert, az ágazati kapcsolatokat jellegét és preferált irányvonalait, illetőleg a szektorális jellegzetességekből kifolyólag kialakult munkaerő-piaci diszkrepancia okait.

A disszertáció további céljai a nemzetgazdasági ágazatok és a felsőoktatás területi dimenzióinak az áttekintése, a területi leszakadás és a halmozottan hátrányos ismertetőjegyek bemutatása az Észak-magyarországi régió történelmi előzményein, társadalmi és gazdasági folyamatain, továbbá a régió felsőoktatási intézményeinek és a K+F+I feltételrendszer vállalati aspektusainak helyzetértékelésén keresztül.

A kutatás célkitűzéseivel, a téma hazai és nemzetközi szakirodalmának feldolgozásával és a kutatási eredmények szintetizálásával összhangban, a következő hipotéziseket helyeztük az előtérbe kutatásaink során:

- *Hipotézis 1:* Egy homogén funkciókkal rendelkező egyetem nagyobb mértékben függ a homogén regionális gazdasági szerkezet transzformációjától, mint egy szélesebb K+F+I diszciplináris bázison alapuló és diverzifikáltabb funkciókat ellátó intézmény. A szélesebb K+F+I diszciplináris bázison alapuló intézmények aktívabban és magasabb hatásfokkal tudnak szerepet vállalni a lokális gazdaságok fejlesztésében, továbbá erősíthetik a felsőoktatás és a gazdaság térségi szerveződését és kohézióját.

- *Hipotézis 2:* A gazdasági szerkezet és a társadalmi folyamatok területileg differenciálják a tudás-intenzív ágazatok – köztük az egyetemek – szerepét és funkcióit. A hátrányosabb helyzetben lévő régiókban ugyanis a közszolgáltatások körébe tartozó tudás-intenzív ágazatoknak rövid távon jelentősebb a társadalmi haszna az általuk megtermelt áttételes hozzáadott értéknél. Ilyen körülmények között szinergikus párhuzamosság jelentkezik a lokális gazdaság és a felsőoktatási intézmények állapota között.
- *Hipotézis 3:* A regionális intézményrendszer szereplői tevékenységi hatókörének földrajzi kiterjedése befolyásolja a székhely (regionális) szerinti beágyazottságuk mélységét, ami a gazdasági tevékenységek és a nem piaci alapú források közvetítésében serkentheti a helyi együttműködések, hálózatok kialakulását, az információk áramlását és a résztvevők lokális szerepvállalását.
- *Hipotézis 4:* A vállalkozások iparági jellege és az általuk képviselt ágazatok nemzetgazdasági súlya tudományterületenként differenciálja a K+F+I igényes szakterületeket.

3. ANYAG ÉS MÓDSZER

A disszertáció célkitűzéseivel összhangban tekintettük át és dolgoztuk fel a hazai és a nemzetközi szakirodalmat, melynek elsődleges forrásait a témához kapcsolódó, regionális tudomány körében megjelent könyvek, folyóiratcikkek és tanulmányok képezték. A szakirodalmi kutatás további forrásait levéltári dokumentumok, a közgazdasági, gazdaságtörténeti, felsőoktatás történeti, szociológiai publikációk, az Európai Unió és bizottságainak és egyéb szakmai szervezeteknek a kiadványai és jelentései, a felsőoktatás fejlesztésére irányuló kormányzati koncepciók és a tárgykörhöz kapcsolódó jogforrások jelentették.

A felhasznált irodalmi források feldolgozása folyamán:

- a gazdasági szerkezetet és a felsőoktatás funkcióit befolyásoló tér és idő-specifikus tényezők közötti lehetséges és feltételezett összefüggések feltárására;
- a területi és ágazati diszparitások ok-okozati kapcsolatainak a megvilágítására;
- a hazai és az európai regionális politika preferált irányvonalaira;
- a munkaerő-piaci diszkrepancia indokaira;
- az Észak-magyarországi régió helyzetének bemutatására;
- valamint a régió felsőoktatási intézményeinek és a K+F+I feltételrendszer vállalati aspektusainak értékelésére fókuszáltunk.

A szakirodalmi áttekintéssel és feldolgozással párhuzamosan, a kutatás sajátosságaihoz igazodóan, téma-specifikusan gyűjtöttük a hazai és nemzetközi statisztikai adatokat. A területi és ágazati statisztikák adatforrásait elsődlegesen a Központi Statisztikai Hivatal, a Területi Információs Rendszer, a Felsőoktatási Minőségfejlesztési Portál, Észak-Magyarország Statisztikai Évkönyvei, Felsőoktatási Statisztikai Évkönyvek, az Állami Számvevőszék jelentései, a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat, nemzetközi és európai uniós statisztikai adatbázisok és jelentések és az OECD kiadványai alkotják.

A kutatási téma célkitűzéseéhez illeszkedő széleskörű adatgyűjtés során jellemzően idősoros statisztikák feldolgozásával és elemzésével támasztjuk alá kutatási eredményeinket, mutatjuk be a térbeli folyamatok tendenciáit, illetve azok ok-okozati összefüggéseit. A szekunder adatgyűjtés tárgykörét mindenekelőtt a gazdasági és regionális versenyképesség két jelentős tényezője, az ágazati struktúra és a felsőoktatás alkotják, de nagy hangsúlyt fektettünk mindhárom gazdasági integrációs periódus

társadalmi és gazdasági folyamatainak a transzformációját befolyásoló tényezők feltárására is.

Unikális jellegűnek értékeljük az adatgyűjtésnek és az adatfeldolgozásnak azt a folyamatát, melynek eredményeként egy táblázatban összegeztük a dualista államszövetség ipartelepein alapított felsőoktatási intézményeket, továbbá a jelenkori felsőoktatás képzési kínálatát és kutatás-fejlesztési potenciálját befolyásoló faktorok rendszerszemléletű kereszthatás mátrixainak a megalkotását, melyek részben az empirikus kutatásaink eredményeit is megerősítik, részben pedig a magyarországi regionális politika aktuális helyzetére is rávilágítanak.

A kiegyezés korától kezdődően összegyűjtöttük és áttekintettük a felsőoktatásra vonatkozó jogforrásokat és az ágazat fejlesztési koncepcióit. Külön említést érdemel, hogy az ágazat fejlesztési direktíváit jellemzően jogszabályokban rögzítették, maga a felsőoktatás azonban 1867-től kezdődően csupán 1993-ban emelkedett önálló jogszabályi rangra.

Az empirikus kutatásaink keretében, a Miskolci Egyetemen igényfelmérést készítettünk olyan ágazatilag behatárolt, ámde többségében tudás-intenzív vállalkozás körében, melyek – innovációs aktivitásuk révén – a tudásalapú gazdaság megkülönböztetett jelentőséggel bíró szereplői, s ily módon az intézmény stratégiai célterületének fókuszába kerültek. Ennek keretében megkíséreltük feltérképezni a megkérdezett vállalkozások K+F+I területekre vonatkozó igényeit és elképzeléseit, továbbá azokat a tényezőket, amelyek a fejlődésük és a növekedésük, valamint az egyetemmel történő együttműködésük szempontjából meghatározóak lehetnek.

A Miskolci Egyetem erős műszaki gyökerekkel és tradíciókkal rendelkezik. Az intézmény hét kara között jelentős különbségek vannak az alapfunkcióikat illetően, így ennek okán elsődlegesen a műszaki karok (Műszaki Földtudományi Kar, Műszaki Anyagtudományi Kar, Gépészmérnöki és Informatikai Kar) jelenítik meg az innovációs potenciált és a kutatás-fejlesztési orientációt. A vállalkozások iparági összetételét tekintve így a járműipar és kapcsolódó gépiparra; a környezetiparra és energetikára; valamint az információs technológiára helyeztük a hangsúlyt.

A kérdőív céljának definiálását és az ágazatilag behatárolt célcsoport meghatározását követően állítottuk össze a vállalkozások K+F+I elképzeléseire és igényeire vonatkozó kérdéssort. A megkeresett vállalkozások körét akként határoztuk meg, hogy azok jellege, nagyságrendje és a képviselt ágazatok illeszkedjenek a felmérés céljaihoz. A kérdőív kitöltésével így olyan társaságokat céloztunk meg, amelyek elsősorban az

Észak-magyarországi régióban rendelkeznek székhellyel, illetve olyan innovatív tevékenységet végeznek, amely releváns lehet a kiértékelés során kapott eredmények szempontjából. Ezen túlmenően célunk volt a régió határain túli vállalkozásokat is megszólítani annak érdekében, hogy tájékozódni tudjuk, hogy a *földrajzi helyzetük*, illetve a *földrajzi távolság* milyen módon befolyásolja a tevékenységüket és az együttműködési hajlandóságukat.

A célcsoport, illetőleg a válaszadó vállalkozások átlagos mintanagyságot képeznek. Összesen 54 vállalkozástól kaptunk választ, ebből 51-et a kitöltött kérdőívek, hatot pedig konkrét együttműködési szándéknyilatkozat formájában.

A mintát rögzítettük és elektronikusan feldolgoztuk, az értékeléshez – a kérdőív tartalmával összhangban – többféle statisztikai módszert alkalmaztunk. A konfirmatív adatelemzés segítségével – a statisztikai értelemben vett – hipotéziseinket kívántuk megerősíteni. Az értékelés további folyamatában pedig egyváltozós eloszlások, leíró statisztikai eloszlások százalékos értékeinek bemutatását, átlagértékek megoszlását, ordinális skálatípust, változók és válaszlehetőségek megcímkézését, illetőleg több dimenziós skálázást applikáltunk.

A szakirodalmi adatgyűjtés folyamán, elsősorban a tudás-intenzív vállalatok működési sajátosságait leíró publikációkat, továbbá a téma szempontjából releváns gazdaságsszociológiai és szocioökonómiai irodalmat dolgoztuk fel.

A kutatási eredményeink szintetizálása során nem csupán a Miskolci Egyetem vonatkozásában, hanem – az eredmények jellegének függvényében – általánosságban fogalmaztuk meg következtetéseinket.

4. AZ ÉRTEKEZÉS FŐBB MEGÁLLAPÍTÁSAI, KÖVETKEZTETÉSEI

A disszertáció vizsgálatai alapvetően a felsőoktatás funkciói és a gazdasági szerkezet közötti összefüggések feltárására irányultak időben és térben egyaránt. A feltételezett kapcsolatok értékeléséhez nagy hangsúlyt fektettünk az ágazati feltételrendszer és a regionális politika aspektusaira. A vizsgálatok célkitűzéseivel összhangban, következtetéseinket és javaslatainkat az előzetesen felállított négy hipotézis köré csoportosítva összegezzük.

Hipotézis 1: *Egy homogén funkciókkal rendelkező egyetem nagyobb mértékben függ a homogén regionális gazdasági szerkezet transzformációjától, mint egy szélesebb $K+F+I$ diszciplináris bázison alapuló és diverzifikáltabb funkciókat ellátó intézmény. A szélesebb $K+F+I$ diszciplináris bázison alapuló intézmények aktívabban és magasabb hatásfokkal tudnak szerepet vállalni a lokális gazdaságok fejlesztésében, továbbá erősíthetik a felsőoktatás és a gazdaság térségi szerveződését és kohézióját.*

A történelem folyamán a felsőoktatás fejlődése – olykor kényszerűen – a társadalmi és gazdasági folyamatok változásait követte. Az integrációs korszakok gazdasági folyamatai és a felsőoktatás funkcióinak történeti előzményei megerősítették azt a feltételezésünket, hogy a hosszú távú és tudatos gazdaság és oktatáspolitikai, továbbá az ágazati politikák közötti szinergia és koordináció hiányában a fejlesztési célkitűzések és eszközök önmagukban nem bizonyulnak elegendőnek és hatékonyak.

A dualizmus korában – területileg decentralizáltan – homogén képzési profilú szakintézményeket alapítottak egy területileg is diverzifikált gazdasági szerkezethez. Az autarkia érájában is *homogén képzési profilú szakintézményeket alapítottak, de ebben az esetben egy területileg homogén gazdasági szerkezethez* illesztve. A felsőoktatásnak mindkét korszakban az oktatási funkciója volt a meghatározó, ám eltérő indokok miatt, amelyeket az 1. táblázatban összegeztünk. A dualizmus szakaszában a felsőoktatási intézményekben ugyan folytak kutatások, de maga a gazdaság innovatív volt. Ebben a korban egy-egy találmány, szabadalom éves szinten a GDP 3-4%-os növekedését eredményezte.

Az elméleti és alkalmazott kutatások a negyvenes évek végén az Akadémia hatáskörébe kerültek, emiatt *az 1950-es évek elejétől az egyetemek kutatás-fejlesztési és innovációs tevékenységei súlytalanná váltak* és a kialakuló akadémiai kutatóhálózattal

szemben a háttérbe szorultak. Az egyetemek funkcióinak a korlátozása és behatároltsága gátolta az együttműködések, kooperációk létrejöttét, az egyetemi funkcióknak a gazdaságba történő beintegrálódását és a fokozottabb társadalmi szerepvállalást. Csupán három évtized elteltével, a nyolcvanas évek felsőoktatási fejlesztési koncepciójában kezdett körvonalazódni, hogy *növelni kell az egyetemi kutatások részarányát* és az intézmények aktívabb szerepvállalását a kutató-fejlesztő hálózaton belül. A homogén gazdasági szerkezetből eredő problémák ekkorra már nyilvánvalóvá váltak és a hetvenes évek végétől a klasszikus ipari válságágazatok dilemmái folyamatosan növekedtek. A mély krízisben lévő, ámde a nemzetgazdasági szerkezeten belül továbbra is domináns ipari ágazatok szakemberigényeihez illeszkedő regionális intézményi struktúra és az egyetemek háttérbe szorított kutatás-fejlesztési tevékenysége – a térségek ágazati jellegének függvényében, területileg eltérő hatással – *egyes tudományterületek (elsősorban műszaki) válságához vezetett* a kilencvenes évekre.

Ha a nemzetgazdasági ágazatokat területileg decentralizáltan és egyidejűleg differenciáltan, de ágazati kapcsolatok hiányában fejlesztik, továbbá az ágazatok működésének az alapfeltételei nem biztosítottak (iparnál alapanyag és természeti erőforrások, egyetemeknél kutatási tevékenység háttérbe szorítása, a homogén gazdasági szerkezethez illeszkedő szűk képzési profil), *a fejlesztési prioritások közötti szinergia hiánya* az adott területi egység diszparitásának konzerválódását és elmélyülését eredményezi.

A 20. század második felében, a fejlett ipari országok gyakorlata azt mutatta, hogy a hallgatói létszám növelése és a képzési struktúra diverzifikálása jelentős mértékben hozzájárult a társadalmi és gazdasági fejlődés felgyorsulásához, a munkamegosztás magasabb szintje pedig a társadalmi szolgáltatások kiszélesedését eredményezte. A korszerű ipari gazdaságokban az állami felsőoktatási rendszer további sajátos jellemzője a multidiszciplináris egyetemek kialakulása volt.

Magyarországon némileg megkésve, a 20. század második felében és a 21. század elején – részben az akkori intézményi integrációknak is köszönhetően – alakultak ki a multidiszciplináris jellegű universitasok. Az ebből adódó szélesebb K+F+I diszciplináris bázis és az intézmények diverzifikálódó funkciói pedig elősegítették az egyetemek társadalmi és gazdasági szerepvállalásának fokozását (2. táblázat).

2. táblázat: A felsőoktatás képzési kínálatát befolyásoló tényezők kereszthatás mátrixa

A felsőoktatás képzési kínálatát befolyásoló tényezők	Közvetlen hatás	Közvetett hatás	Regionális szinten befolyásolható	Nemzeti szinten, illetve a felett befolyásolható
Gazdasági szerkezet	■			■
Ágazati politikák	■			■
Társadalmi igények		■	□	□
Lokális igények (helyi szereplők)		■	■	■
Társadalmi folyamatok (migráció, demográfia)		■		■
Munkaerő-piaci kereslet		■	■	■
Globális hatások		■	□	□

Forrás: saját szerkesztés.

Jelmagyarázat: ■ – van kimutatható kapcsolat, □ – nincs közvetlenül kimutatható kapcsolat.

3. táblázat: A felsőoktatás kutatás-fejlesztési potenciálját befolyásoló tényezők kereszthatás mátrixa

A felsőoktatás kutatás-fejlesztési potenciálját befolyásoló tényezők	Közvetlen hatás	Közvetett hatás	Regionális szinten befolyásolható	Nemzeti szinten, illetve a felett befolyásolható
Globális hatások		■	□	□
Nemzeti ágazati politikák	■			■
EU ágazati politikák	■	■	■	■
Gazdasági szerkezet	■			■
Az innovációk befogadására alkalmas gazdasági környezet és feltételrendszer	■			■
Gazdasági szereplők igényei (országos-, helyi-, nemzetközi)	■		□	□
Finanszírozási források rendelkezésre állása és összetétele	■		■	■
Szabályozási környezet		■		■
Erőforrások rendelkezésre állása (humán-, eszköz-, infrastrukturális feltételek)	■		■	■
Együttműködési hajlandóság és kultúra	■		■	■

Forrás: saját szerkesztés.

Jelmagyarázat: ■ – van kimutatható kapcsolat, □ – nincs közvetlenül kimutatható kapcsolat.

A kutatási eredményeink azt igazolták, hogy az egyetemek mély kríziséhez vezet, ha az intézmények klasszikus funkcionális tevékenységeit önmagában csak és kizárólag – a többségében kedvezőtlen – regionális gazdasági szerkezet sajátosságaihoz

kényszerülnek igazítani. Egy szélesebb $K+F+I$ diszciplináris bázis magasabb kutatás-fejlesztési és innovációs aktivitást indukál, megteremti a lehetőségét a modern kutatás-fejlesztési és innovációs üzleti szolgáltatások kialakításának és adaptálásának, amelyek elősegíthetik a felsőoktatás és a gazdaság térségi szerveződését és kohézióját (3. táblázat), serkenthetik és katalizálhatják a helyi gazdaságot és az egyetemek szerepvállalását a társadalmi, gazdasági, kulturális, globális folyamatok és kihívások kezelésében.

Hipotézis 2: *A gazdasági szerkezet és a társadalmi folyamatok területileg differenciálják a tudás-intenzív ágazatok – köztük az egyetemek – szerepét és funkcióit. A hátrányosabb helyzetben lévő régiókban ugyanis a közszolgáltatások körébe tartozó tudás-intenzív ágazatoknak rövid távon jelentősebb a társadalmi haszna az általuk megtermelt áttételes hozzáadott értéknél. Ilyen körülmények között szinergikus párhuzamosság jelentkezik a lokális gazdaság és a felsőoktatási intézmények állapota között.*

A regionális politika számára az egyik leglényegesebb kérdés az, hogy az ágazatok termelékenységének térségi különbségei milyen hatással vannak a területi diszparitások kialakulására és elmélyülésére. A sikeres térségek szolgáltató szektorán belül magas az értékű ágazatok aránya. Amennyiben a foglalkoztatottság szerkezetében a szolgáltatás kerül túlsúlyba, úgy megkülönböztetett figyelmet érdemel, hogy mekkora a magas hozzáadott értéket képviselő ágazatok aránya. Azon szolgáltatások széles köre, amelyek az alapellátást biztosítják egy-egy régióban nélkülözhetetlenek, de nem feltétlenül sikertényezők. Ilyenek például a javító szolgáltatások, a kiskereskedelem és a közszolgáltatások köre.

Az Európai Unió hatodik kohéziós jelentése a regionális versenyképesség 11 pillérét különbözteti meg annak megfelelően, hogy milyen fejlettségi szintre utalnak. A jelentés is az alapkategorizáció körébe sorolja azokat az ágazatokat, amelyek az alapellátást biztosítják. Ezek a komponensek a kevésbé fejlett régiók számára fontosak.

A hátrányosabb jellemzőkkel rendelkező régiók szolgáltató szektorának struktúráján belül továbbra is az olyan hagyományos – de többségében tudás-intenzív – ágazatok dominálnak, mint a közigazgatás, egészségügy, közoktatás, közszolgáltatások, kereskedelem. Ezek többsége viszont csak kisebb mértékben járul hozzá a helyi gazdaság jelenlegi vagy jövőbeni jövedelemtermelő képességének fokozásához és rövid

távon jelentősebb a társadalmi hasznuk az általuk megtermelt hozzáadott értéknél és ezen felül számottevő állami investíciót is igényelnek.

A kutatási eredményeink azt erősítették meg, hogy a hátrányosabb helyzetű régiók gazdasági szerkezetében, a tudás-intenzív ágazatokon belül magas a köz- és egyéb szolgáltatások aránya, amely az ágazati struktúra megmerevedésére utal. Ezek az eredmények nyilvánvaló összefüggésben állnak a régió társadalmi és gazdasági folyamataival. A lényegesebb tendenciák tekintetében, az országos átlaghoz viszonyítva jelentős elmaradást tapasztalhatunk a lakosság életminősége, iskolázottsági szintje, egészségügyi állapota, átlagéletkora és szociális helyzete vonatkozásában.

A tudás-intenzív közszolgáltatásoknak a köre (közigazgatás, közoktatás, egészségügy, közszolgáltatás) magasan kvalifikált, felsőfokú végzettséggel rendelkező szakembereket igényel. Ezeknek a szolgáltatásoknak azonban elsősorban társadalmi haszna van. Nyilvánvaló, hogy a társadalmi haszon egy köre is mérhető és számszerűsíthető. Az is nyilvánvaló, hogy a szolgáltatásoknak ezen köre áttételesen, jellemzően közép és hosszú távon realizálódik a GDP-ben is, azonban rövid távon nem termelnek olyan hozzáadott értéket, mely a GDP növekedésére közvetlenül hatással lenne.

Az Észak-magyarországi régióban a közszolgáltatások, továbbá a közszférában foglalkoztatottak magas arányát alátámasztja az a tény is, hogy míg a havi átlagjövedelmek messze elmaradnak az országos átlagtól, addig a személyi jövedelemadó befizetés mértéke magasan meghaladja az országos átlagot. Az ágazati struktúra pedig hatással van, illetőleg átalakíthatja egy-egy térség társadalmi szerkezetét. A kutatási eredményeink alapján az Észak-magyarországi régió esetében azt tapasztalhattuk, hogy a kedvezőtlen társadalmi szerkezet és folyamatok is befolyással vannak az ágazati szerkezetre. Ezt olyan – nagyon aktuális – kérdéskörök is alátámasztják, mint a Kihelyezett Felsőoktatási Központok létrehozása. A térségben két várostól érkezett erre vonatkozó igény a Miskolci Egyetem irányába. Mindkét város az egészségtudományi területhez tartozó képzéseket jelölt meg. Ózd városa védőnők (társadalom szerkezeti problémák), Sátoraljaújhely pedig diplomás ápolók (kedvezőtlen társadalmi folyamatok) képzésére tartana igényt.

A felsőoktatás területi dimenzióit, továbbá egy-egy régió gazdasági szerkezetét vizsgálva azt tapasztalhattuk, hogy a hátrányos vagy egyoldalú ágazati szerkezettel rendelkező térségekben komoly problémát jelenthet a felsőoktatás képzési kínálatának és a gazdasági szféra munkaerő szükségletének az összehangolása. Azon térségek

esetében, amelyeknél *a gazdasági potenciál és a vállalati szektor hátrányosabb jellemzőket mutat*, a felsőoktatási ágazat képzési szerkezetének a helyi gazdaság igényeinek megfelelő átstrukturálása vélhetően nem ugyanarra az eredményre fog vezetni, sőt egyes esetekben akár negatív hatásokat is generálhat.

Ennek alátámasztására kísérletet tettünk Borsod-Abaúj-Zemplén munkaerő-piaci kereslete szerkezetének és a Miskolci Egyetem képzési területeinek a megoszlása közötti összehasonlításra. Az egyes képzési területek munkaerő-piaci illeszkedését megvizsgálva azt tapasztalhattuk, hogy a szolgáltatási szektor (köz- és egyéb szolgáltatásokat és a piaci szolgáltatásokat összevontan kezelve) aránya 68,5%, az ipari szektor aránya pedig 27,1%. Kutatási eredményeink alapján azt is tudjuk, hogy a tercier szektoron belül a köz- és egyéb szolgáltatások aránya a domináns. Táblázat formájában összegeztük az egyes képzési területek munkaerő-piaci illeszkedését, amely azt igazolta számunkra, hogy a munkaerő-piaci kereslet szerkezete és az egyetem képzési szerkezete hasonló jellemzőket és arányokat mutat.

Napjainkban már valamennyi régió ágazati szerkezetében a tercier szektor a domináns. A vizsgálati eredményeink azonban rámutattak arra, hogy ha a strukturális aránytalanságból kifolyólag a tercier szektoron belül magas a közsférában foglalkoztatottak aránya, úgy az előnytelen gazdasági szerkezet területileg differenciálja az egyetemek szerepét és oktatási funkcióit, hiszen a munkaerőpiac kereslete az előnytelen gazdasági szerkezet strukturális aránytalanságait tükrözi vissza. Véleményünk szerint a területfejlesztési politikában és az ágazati stratégiák kialakításában mindenképp külön figyelmet érdemes szentelni a tercier szektoron belüli strukturális arányok elmozdítására.

Hipotézis 3: *A regionális intézményrendszer szereplői tevékenységi hatókörének földrajzi kiterjedése befolyásolja a székhely (regionális) szerinti beágyazottságuk mélységét, ami a gazdasági tevékenységek és a nem piaci alapú források közvetítésében serkentheti a helyi együttműködések, hálózatok kialakulását, az információk áramlását és a résztvevők lokális szerepvállalását.*

Azt a kérdéskört, hogy a regionális intézményrendszer szereplői (pl. felsőoktatási intézmények, a gazdasági és ipari élet szereplői) miképpen ágyazódhatnak be egy területi egységbe és járulhatnak hozzá a fejlődéséhez, a kérdőíves felmérésen túlmenően, a gazdaságszociológiai és szocioökonómiai szakirodalom segítségével közelítettük meg. A gazdaság integrációs mechanizmusai adott társadalomszerkezeti és

intézményi feltételekhez kötődnek, azaz a gazdaságintegrációs formák „nem-gazdasági” viszonyokba, hanem a kultúrába és/vagy a politikába ágyazódnak. A társadalom szerkezete, az intézményi feltételek, továbbá a személyes kapcsolatok hálózata térspecifikus függőséggel is rendelkeznek, a feltételrendszerek egy-egy területi egység vonatkozásában sajátos jegyeket viselnek. Ennek okán különböztetjük meg a gazdasági és társadalmi szereplők székhely szerinti (regionális) és a tevékenységi – piaci – hatókör közötti beágyazottságát.

A kis- és középvállalkozások (KKV) székhely szerinti beágyazottságát a helyi közösséggel való kapcsolatuk alapján jellemezhetjük, ugyanis nagyobb mértékben támaszkodnak a helyi erőforrásokra, mint a nagyvállalatok, így jobban függnék – a különböző erőforrástípusok – regionális kínálatától. A vállalkozási tevékenységükhöz szükséges erőforrástípusok közül az infrastrukturális feltételek és a humán tényezők közvetlenül a székhely szerinti beágyazódásuk alapján válik elérhetővé. *A székhely és a tevékenységi kör szerinti beágyazottságuk differenciáltsága* pedig rendszerint azt eredményezi, hogy kevésbé érzékelhetőek a helyi közösség számára. Ennek okát abban kereshetjük, hogy a tevékenységi hatókörük túlnyomórészt átnyúlik a lokális közösség határain.

A kérdőív kitöltésével olyan vállalkozásokat céloztuk meg, amelyek elsősorban az Észak-magyarországi régióban rendelkeznek székhellyel, illetve olyan innovatív tevékenységet végeznek, amely releváns lehet a kiértékelés során kapott eredmények szempontjából. Ezen túlmenően célunk volt a régió határain túli vállalkozásokat is megszólítani annak érdekében, hogy tájékozódni tudjunk, *a földrajzi távolság, illetőleg a földrajzi helyzetük befolyásolja-e az együttműködési hajlandóságukat*. A kérdőíves felmérés alapján, a székhely szerinti beágyazottságot tekintve, a válaszadó vállalkozások 61%-a az Észak-magyarországi régióban, 31%-a a Közép-magyarországi régióban, 6%-a a Dél-alföldi régióban és 2%-a pedig az Észak-alföldi régióban rendelkezik székhellyel.

A megkérdezett vállalkozások tevékenységi hatóköre tekintetében az országos és az Európai Unió belüli piacok a szignifikánsak. *A KKV-k tevékenységi hatókör szerinti beágyazottságát* földrajzilag a piacaik, a beágyazottság mélységét és mértékét tekintve pedig a piaci feltételekhez és változásokhoz való alkalmazkodásuk befolyásolja a leginkább, melynek során az idő és a gyors adaptációs képesség jelenti a szűk keresztmetszetet. Az innovatív, exportorientált kis- és középvállalkozások látszólag a piaci versenytársaik termékeivel és termelési szolgáltatásaival versenyeznek a

nemzetközi szintén. Valójában a kutatás-fejlesztési és innovációs készségük és teljesítményük, továbbá a fejlesztési irányvonalak kijelölése jelenti számukra a valódi megmérettetést és kihívást. Ezek a tevékenységek a jövőre irányuló olyan fejlesztési kísérletek, amelyek jelentős kockázatokat hordoznak, hiszen *a piac értékítélete a meghatározó* abban a tekintetben, hogy az azonos területre fókuszáló kutatás-fejlesztési eredmények közül melyiket preferálja.

A székhely és a tevékenységi kör szerinti beágyazottság differenciáltságának jellemzői alapján arra a megállapításra juthatunk, hogy a tevékenységi hatókörük (vagy másképpen fogalmazva a piacaik földrajzi kiterjedése) sajátos jegyei hatással vannak a székhely szerinti beágyazottságukra és a lokális szerepvállalásukra.

Gazdaságszociológiai értelemben a Miskolci Egyetem (vagy egyetemek) funkciói is differenciálhatóak a szerint, hogy milyen tér-specifikus jellemzőkkel rendelkeznek. Az egyetemek K+F+I tevékenysége a nemzetközi tudásbázisokhoz és hálózatokhoz történő kapcsolódás révén földrajzilag ma már meglehetősen kiterjedt, sőt határok nélküli (globális) jelenséggént értelmezhető. Ez szélesebb skálájú lokális szerepvállalásra ad lehetőséget az egyetemeknek a társadalmi és gazdasági folyamatok katalizálásában. Az egyetemek társadalmi szerepvállalása és az oktatási funkcióik tekintetében viszont inkább a helyi közösségekkel való kapcsolat a meghatározó.

A kérdőíves mintában ugyan nem szignifikáns, de mindenképp figyelemre méltónak tartjuk a Közép-magyarországi régióban székhellyel rendelkező egyes társaságok azon felvetéseit, hogy szívesen együttműködnének a Miskolci Egyetemmel – elsősorban közös K+F+I – projektek megvalósításában – de nem látják, hogy *egy budapesti székhellyel rendelkező társaság és egy konvergencia régióban lévő egyetem* – a pályázati támogatások kritériumai miatt – hogyan és milyen formában tudna közös K+F+I projektet végrehajtani.

Ez a felvetés arra enged következtetni, hogy egyrészt ezek a vállalkozások fejlődőképesek és növekedési potenciállal rendelkeznek és ők is az erőforrásokhoz, nevezetesen a fejlesztési forrásokhoz való hozzáférés lehetőségét keresik. A Közép-magyarországi régió innovatív és növekedési potenciállal rendelkező vállalkozásainak *az együttműködési hajlandóságát nem a földrajzi távolság, hanem a földrajzi helyzetük motiválja*. A központi régió innovatív vállalkozásainak (KKV-k) és a konvergencia régiók egyetemeinek az együttműködése új típusú hálózatosodást és a központi régió áttételes hatásának a megjelenését eredményezheti, ami mérsékelheti a konvergencia régiók területi diszparitását.

A kutatómunka során, a hazai és a nemzetközi szakirodalom feldolgozásának segítségével csoportosítottuk az innovatív vállalkozások működéséhez és fejlesztéséhez szükséges finanszírozási forrásokat. A kérdőíves felmérés eredményei azt igazolták, hogy a felmérésbe bevont vállalkozások számára a forráskeresés és a forrásközvetítés hiánya jelenti a legnagyobb problémát. Mindezek ellenére azonban azt is tapasztalhattuk, hogy számottevő mértékben növekszik a társaságok kutatás-fejlesztési hajlandósága. Az KKV-k a fejlesztési elképzeléseiket döntő többségében pályázati forrásból, kisebb hányadában pedig kockázati tőke bevonásával kívánják megvalósítani. Az innovatív vállalkozásoknak azonban rendkívül magas a finanszírozási kockázata. A kutatási eredmények azt igazolták, hogy a finanszírozásban rejlő kockázataikat a fejlesztések forrásösszetételével kívánják mérsékelni.

Az egyetemek a vállalkozások finanszírozási kockázatainak a mérséklésében vállalhatnak szerepet azáltal, hogy a nem piaci alapú finanszírozás esetében, a komplex innovációs szolgáltatásaik révén átveszik a forrásközvetítő piacok szerepét az állami és a magánszféra között. A regionális teljesítmény ugyanis jelentős mértékben függ az innovációra fordított közfinanszírozási támogatás rendszerének fejlettségétől, ami alapját képezheti annak, hogy a vállalatok minél nagyobb arányban részesülhessenek a különböző támogatási formákból.

Hipotézis 4: *A vállalkozások iparági jellege és az általuk képviselt ágazatok nemzetgazdasági súlya tudományterületenként differenciálja a $K+F+I$ igényes szakterületeket.*

Az egyetemek funkcióit – innovációs üzleti szolgáltatásként – olyan tevékenységekként lehet értelmezni, amelyek más szervezetek és vállalatok számára közvetítenek magas szellemi hozzáadott értéket.

Az innovációs folyamat egyes szakaszainak eltérő az erőforrás igénye, a vállalkozások ágazati behatároltsága, továbbá a működési sajátosságaik eltérő igényeket és eltérő szükségleteket indukálnak. A társaságok működésének és innovációs folyamatainak az életciklusa az egyes erőforrástípusok időbeli felmerülését – és ezzel összefüggésben – az egyetemekkel történő együttműködések jellegét és vertikumait is differenciálja. A vállalkozások tevékenységi alapjából eredő igények és szükségletek közvetlenül befolyásolják azt, hogy mely egyetemekkel, mikor és milyen típusú együttműködések kívánnak kialakítani. Az egyetemeknek a gazdasági és ipari szereplőkkel történő együttműködési formák és az innovációs szolgáltatási portfóliójuk

kialakítása során figyelembe kell venniük *az innovatív KKV-k működésében és innovációs folyamataiban rejlő sajátosságokat.*

A vállalkozások iparági jellege és ágazati súlya tudományterületileg is differenciálja a K+F+I igényes szakterületeket. A felmérésbe bevont vállalkozások részéről a legnagyobb igény az informatika, majd a gépészet és az anyagtudomány területén mutatkozik. *A tervezett kutatás-fejlesztési tevékenységek jellegéből* következtethetünk az iparágilag differenciált vállalkozások ágazati kapcsolataira, vagyis arra, hogy egy adott termelési és szolgáltatási tevékenység milyen más munkafolyamatok, ágazatok jelenlétét és egymásra épülését igényli, és hogyan kapcsolódnak össze ennek révén az egyes munkafázisok termelési vertikumai. A helyi ágazati szerkezet strukturális arányainak az elmozdulására pedig – közép és hosszú távon – hatással lehet a termelési vertikumok közötti kapcsolat jellege.

A felmérés értékelése során arra a következtetésre jutottunk, hogy az információs-technológia, a járműipar és kapcsolódó gépipar, a környezetipar és energetika az ágazatukhoz közvetlenül kapcsolódó tudományterületeken túlmenően, anyagtudományi kutatás-igényes. Azt is megállapíthattuk, hogy *a járműipari és az információs-technológiai ágak fejlődésének egyik alapfeltétele az anyagtudományi kutatás-fejlesztés.*

5. ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

1. A hazai és a nemzetközi szakirodalom multidiszciplináris jellegű feldolgozásával, levéltári és statisztikai adatforrások felhasználásával összehasonlító elemzés alapján meghatároztam, hogy Magyarország 19. és 20. századi gazdasági integrációs periódusaiban a felsőoktatás fejlesztési direktíváinak és a nemzetgazdasági ágak szerkezetének a tér és idő-specifikus jellemzői milyen tényezők hatására differenciálódtak.
2. Megállapítottam, hogy az integrációs periódusok attribútumai szerepet játszottak a területi diszparitások kialakulásában és elmélyülésében.
3. Az európai és a hazai regionális politika aspektusából megvizsgáltam az ágazati feltételrendszert, az ágazati kapcsolatok jellegét és kimutattam az ebből kialakuló munkaerő-piaci diszkrepancia okait.
4. Empirikus vizsgálatok segítségével elvégeztük a K+F+I feltételrendszer egyetemi és vállalati aspektusainak helyzetértékelését. Az eredmények felhasználhatók a felsőoktatási stratégia hatékony megvalósításában.
5. Az empirikus vizsgálatok eredményeire támaszkodva, differenciáltam és definiáltam a székhely szerinti (regionális) beágyazottságot és a tevékenységi hatókör szerinti beágyazottságot.

6. AZ EREDMÉNYEK GYAKORLATI HASZNOSÍTHATÓSÁGA

1. Az egyetemek K+F+I diszciplináris bázisa megteremti a lehetőségét a modern kutatás-fejlesztési és innovációs üzleti szolgáltatások kialakításának és adaptálásának, amelyek serkenthetik és katalizálhatják a helyi gazdaságot és az egyetemek szerepvállalását a társadalmi, gazdasági, kulturális, globális folyamatok és kihívások kezelésében.
2. A területfejlesztési politikában és az ágazati stratégiák kialakításában mindenképp külön figyelmet érdemes szentelni a tercier szektoron belüli strukturális arányok elmozdítására az olyan hátrányosabb jellemzőkkel rendelkező régiókban, ahol a szolgáltató szektoron belül jelentős a hangsúlyeltolódás a köz- és egyéb szolgáltatások javára. Ezek a tudás-intenzív ágazatok (pl. egészségügy, szociális ellátás) ugyanis jelentős állami investíciót igényelnek.
3. A Közép-magyarországi régió innovatív és növekedési potenciállal rendelkező vállalkozásainak az együttműködési hajlandóságát a földrajzi helyzetük motiválja. A központi régió innovatív vállalkozásainak (KKV-k) és a konvergencia régiók egyetemeinek az együttműködése új típusú hálózatosodást és a központi régió áttételes hatásának a megjelenését eredményezheti, ami mérsékelheti a konvergencia régiók területi diszparitását.
4. Az egyetemek a vállalkozások finanszírozási kockázatainak a mérséklésében vállalhatnak szerepet azáltal, hogy a nem piaci alapú finanszírozás esetében, a komplex innovációs szolgáltatásaik révén átveszik a forrásközvetítő piacok szerepét az állami és a magánszféra között. A regionális teljesítmény ugyanis jelentős mértékben függ az innovációra fordított közfinanszírozási támogatás rendszerének fejlettségétől, ami alapját képezheti annak, hogy a vállalatok minél nagyobb arányban részesülhessenek a különböző támogatási formákból.
5. Az innovációs folyamat egyes szakaszainak eltérő az erőforrás igénye, a vállalkozások ágazati behatároltsága, továbbá eltérő életciklusaik más és más szükségleteket indukálnak. A társaságok működésének és innovációs folyamatainak az életciklusa az egyes erőforrástípusok időbeli felmerülését differenciálja. Az egyetemeknek a gazdasági és ipari szereplőkkel történő együttműködési formák és az innovációs szolgáltatási portfóliójuk kialakítása során figyelembe kell venniük ezeket a sajátosságokat.

7. A PhD ÉRTEKEZÉS ALAPJÁUL SZOLGÁLÓ KÖZLEMÉNYEK

DEBRECENI EGYETEM
EGYETEMI ÉS NEMZETI KÖNYVTÁR

Nyilvántartási szám: DEENK/45/2016.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Lőrincz Mónika
Neptun kód: HF3YOW
Doktori Iskola: Kerpely Kálmán Doktori Iskola

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Magyar nyelvű tudományos közlemény(ek) hazai folyóiratban (5)

1. **Lőrincz M.**, Kópeczi-Bócz T.: A vállalkozások székhely és tevékenységi kör szerinti differenciálása.
Agrártud. Közl. 67, 55-59, 2016. ISSN: 1587-1282.
2. **Lőrincz M.**, Kópeczi-Bócz T.: A felsőoktatás képzési szerkezetét és kutatási potenciálját befolyásoló tényezők időben és térben.
Agrártud. Közl. 67, 49-53, 2016. ISSN: 1587-1282.
3. **Lőrincz M.**: A felsőoktatás helyzete és szerepe az Észak-magyarországi régióban.
Agrártud. Közl. 63, 91-96, 2015. ISSN: 1587-1282.
4. **Lőrincz M.**: Az önszabályozás és a piaci mechanizmus szerepe a felsőoktatásban.
Agrártud. Közl. 61, 91-97, 2014. ISSN: 1587-1282.
5. **Lőrincz M.**: Az államháztartási reformok és a felsőoktatás átalakításának új kihívásai Magyarországon regionális megközelítésben.
Gradus. 1 (2), 203-207, 2014. ISSN: 2064-8014.

Cím: 4032 Debrecen, Egyetem tér 1. □ Postacím: 4010 Debrecen, Pf. 39. □ Tel.: (52) 410-443
E-mail: publikaciok@lib.unideb.hu □ Honlap: www.lib.unideb.hu

Magyar nyelvű konferencia közlemény(ek) (2)

6. **Lőrincz M.**: Új kihívások a nemzetgazdasági ágak és a felsőoktatás kapcsolatában Észak-Magyarországon.

In: Tavaszi Szél Konferencia = Spring wind 2015 : Konferenciakötet. Szerk.: Keresztes Gábor, Líceum, Eger, 249-262, 2015. ISBN: 9786155509971

7. **Lőrincz M.**: Új kihívások a nemzetgazdasági ágak és a felsőoktatás kapcsolatában Észak-Magyarországon.

In: Tavaszi Szél Konferencia, Eger 2015. április 10-12. : Absztraktkötet 2015. Publio Kiadó, Budapest, 437, 2015. ISBN: 9789633977026

Idegen nyelvű konferencia közlemény(ek) (2)

8. **Lőrincz, M.**: The effect of economic structural transformation following the Hungarian change of regime in higher education.

In: Value changes in a transforming economy : Challenges in the Carpathian Basin : 12th Annual International Conference on Economics and Business 5-6th of June, 2015 Csíkszereda, Seklerburg, Miercurea Ciuc. Ed.: Andrea Csata, Gergely Fejér-Király, Otília György, János Kassay, Benedek Nagy, Levente-József Tánczos, Risoprint, Cluj-Napoca, 63-74, 2015. ISBN: 9789735315665

9. **Lőrincz, M.**: The effect of economic structural transformation following the Hungarian change of regime in higher education.

In: Value changes in a transforming economy : Challenges in the Carpathian Basin : 12th Annual International Conference on Economics and Business 5-6th of June, 2015 Csíkszereda, Seklerburg, Miercurea Ciuc. Ed.: Andrea Csata, Gergely Fejér-Király, Otília György, János Kassay, Benedek Nagy, Levente-József Tánczos, Risoprint, Cluj-Napoca, 386-387, 2015. ISBN: 9789735315665

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudománymetriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2016.02.23.

